

ВОЄННІ ЩОДЕННИКИ

ГЕННАДІЙ АФАНАСЬЄВ

**ПІДНЯТИСЯ
ПІСЛЯ ПАДІННЯ**

Харків
«ФОЛІО»
2019

ІДЕНТИЧНІСТЬ

Я народився в одному з найкрасивіших місць на землі — у Криму, на півострові, що славиться своєю дикою і неприборканою природою. Сталося це в той момент, коли Україна заслужено здобувала свою довгоочікувану незалежність від московської багатовікової окупації. Незалежність, яку багатостраждальний народ завоював слізьми, ріками крові та мільйонами загублених життів. Із приходом цього часу починався абсолютно новий етап для всієї української нації. Час покоління, вільного від радянської пропаганди, яке не пам'ятає, що таке партія, піонер, черга і вождь. Мені пощастило. На вулицях мого міста легко можна було зірвати з дерева яблуко або персик. Слива, вишня, волоський горіх, виноград росли повсюдно. Влітку морський вітер дарував прохолоду, рятуючи від завзятої південної спеки, а взимку сонце розганяло холод, та так, що зібратися на барбекю в новорічне свято не становило проблем. З мого вікна видно було гірські шпилі, а там, на вкритих лісами вершинах, водилася різноманітна дичина. Зайці, лисиці, кабани та благородні олені. У небі нерідко можна було побачити сокола, що круто набирає висоту, або орла, який кружляє високо над головою. Прекрасне Чорне море слугувало втіхою для мільйонів туристів зі всієї моєї непокірної батьківщини.

Ще в дитинстві батьки переїхали жити до Одеси, прекрасного міста, насиченого мішаним єврейсько-українським колоритом. Мені пощастило зростати в самісінькому його центрі, на легендарній вулиці Молдаванці. Але кожні канікули ми

всією сім'єю поверталися назад до Криму. Це було магнітне тяжіння, непереборна залежність, у яку потрапляєш, хоч раз вдихнувши кримське повітря, і яку відчуваєш до останнього подиху.

Одеса внаслідок радянської окупації була в більшості своїй російськомовним містом, принаймні я його таким пам'ятаю. Варто зауважити, що при цьому освіта надавалося виключно рідною українською мовою. В умовах цього культурного єдинорства наслідки, природно, перш за все позначалися на дітях. Моя сім'я була російськомовною, і вдома я в основному чув тільки російську мову, а в дитячому садку, школі, найрізноманітніших освітніх гуртках навчався і говорив виключно рідною українською. З огляду на це у малюків вироблялася своя особливість, надзвичайно забавний суржик, який включає мішанину двох мов і єврейського акценту. Я був яскравим представником такої молоді, тому що за межами славного міста біля моря мою мову мало хто розумів. Утішало тільки те, що в Криму цей акцент сприймався завжди з розчуленням.

Я вчився в особливій школі-інтернаті, яку місцеві учні називали одеським Оксфордом. Оскільки школа була з'єднана з гуртожитками і діти жили тут місяцями, їх потрібно було чимось займати. Щотижня школярі готували вистави за мотивами творів українських письменників, а після репетицій виступали на сцені перед батьками та учнями, що заповнювали актову залу. Ми одягались у національне вбрання, співали народні пісні. Левову частку таких виступів було присвячено матерям і рідній землі. Ось так іще в дитинстві у мене виникла любов до української культури і традицій. На все життя в пам'яті відклалося, як плакали вчителі, коли тримали в руках український рушник із хлібом і співали пісні про Голодомор, улаштований більшовиками в Україні 1932 року.

У таких спектаклях виявилася ще одна моя пристрасть — ляльковий театр. Уже у віці семи років я став актором, що зображує казкових тварин, від братика-ведмедика до сірого зайчика. Наша юна акторська трупа встигла здобути кілька перемог і дістала багато нагород. Одного разу навіть переможне

місце на обласному одеському конкурсі талантів посіли. У результаті всі ці події закарбувались у моєму серці.

Життя змінюється, батьки розлучаються. Я залишився з мамою. Їй самій було дуже важко давати раду всім клопотам і побутовим проблемам, які навалилися. Вона поєднувала кілька робіт: була заступником директора у школі, вихователькою в дитсадку і ще встигала давати приватні уроки музики. Але так не могло тривати довго, тому ми зібрали речі й повернулися до Криму, туди, де я народився і де з відкритими обіймами нас чекала моя бабуся.

Мені важко було знайти школу на півострові. В Одесі все навчання велося українською мовою, а в Криму вона чомусь була факультативною. До своїх дванадцяти років специфічні слова, терміни російською я вже не розумів, та й не потрібно було. Все ж нам пощастило. Моя нова школа була однією з найбільших у Сімферополі, приблизно на чотири тисячі учнів. Усього лише один клас, де викладали українську мову, розрахований на шістнадцять учнів, у той час як у російськомовних класах учнів налічувалося не менше сорока. Тоді я не замислювався над цим. Та й що я міг знати у свої роки? Я був дитиною. Так і вчився, у класі з дивною літерою «У», що перебував десь осторонь усіх, немов ізгой. Але ніхто з нас таким себе не відчував, навіть навпаки, ми пишалися своєю ідентичністю.

ЗЕРНО СУМНІВУ

Мій покійний дідусь був суддею Військового трибуналу. Ще за часів Радянського Союзу він належав до тих людей, які не беруть хабарів і пропускають усе через себе, це і допомагало йому ухвалювати рішення по справедливості. Дідусь завжди уявляв себе на місці тих, хто постраждав від злочину, і тих, хто його скоїв. За консультаціями і допомогою йому телефонували з усього величезного більшовицького простору. Ймовірно, всі ці переживання і відданість справі в результаті погіршили виявлений у нього рак, який його і погубив. Хай там як, але натхнений таким прикладом, я вирішив наслідувати дідуса і вступив на юридичний факультет. На жаль, дуже скоро я розчарувався в усій правоохоронній і судовій системі. Стати людиною, яка відновлює справедливість, відвертає злочини і несе відплату, — здавалося мені гідним майбутнім. Насправді в певний момент усвідомлення процесів, які відбуваються навколо нас, дало мені зрозуміти, що за часів злочинного режиму президента, ставленника Російської Федерації, чинити по справедливості в правоохоронній або судовій системі неможливо. Суворі ієрархія, рабська вертикаль влади. Те, що говорить старший за званням або посадою, нижчий мусить виконувати беззаперечно, незалежно від того, чи правильно це, чи законно, чи ні. Царство корупції та хабарництва. Риба гниє з голови. Ось так іще під час свого навчання я усвідомив, що не бути мені ні прокурором, ні слідчим, ні суддею.

Я вирішив усе змінити, і отримавши запрошення на роботу в США, купив квиток на літак і полетів на півроку в цілковиту

невідомість, де мене чекала з дня на день знесилювальна, виснажлива робота. Без вихідних, відпочинку та сну, все заради однієї мети — стати незалежним від навколишніх обставин, щоб не зануритися в те болото, яке краєм ока зміг одного разу побачити.

Мене на той час давно вже тягло до фотомистецтва. Тоді я і придумав план, як поєднати те, що я люблю, з тим, що буде повністю мене забезпечувати. Але потрібно було заробити стартовий капітал на реалізацію бажань. Американська мрія реальна тільки після титанічного завзяття та старань. Ось і я робив усе, що міг зробити. І в результаті я досяг своєї мети. Мені припали до душі Сполучені Штати Америки, але залишатися там я не захотів. Щось тягнуло назад, додому. Нехай на батьківщині було все не так добре в усякому розумінні, але, як птах прагне повернутися до свого гнізда, я жадав до України.

У низці фотозйомок, майстер-класів і конкурсів я закінчив інститут і, здобувши ступінь магістра права, відразу ж улаштувався працювати фотографом в американську компанію стокової фотографії. Життя протікало в ритмі реклами та фешенебельного гламуру. Я завжди називав це богомною атмосферою.

Телевізор я практично не вмикав, а якщо і доходила справа, то в основному надавав перевагу російським каналам. З екрана диктори в костюмах постійно переконували, що дивитися треба виключно їхні новини, адже тільки вони покажуть інформації більше, точніше і правдивіше про країну, в якій я живу. Я не звертав уваги, та й мені було за великим рахунком однаково. Політика мене не цікавила, суть її здавалася брудною, а планка недосяжною. Моє покоління все ще було навчене радянським ладом, що простий громадянин у державі — ніщо, тому і намагалися щось змінювати у своєму житті марно. Як і більшість, я абсолютно не помічав тих маніпуляцій, що, як гігантська вирва на нескінченних океанських просторах, засмоктували Крим. Російська Федерація не починала гібридну війну 2014 року, вона її ніколи і не закінчувала, у той час лише настала фаза активізації. Її спричинила українська Революція Гідності.

Усе, що відбувається в серці країни, в той час не турбувало особливо ні мене, ні моїх друзів і знайомих. У Криму все було обплутано павутиною «Русского мира». Рекламні вивіски, оголошення на зупинках, розмови на ринках і в маршрутних таксі. Усе прогнило Росією. У Криму на кожному розі шепотіли про те, що інтеграція з Європейським Союзом таїть у собі найзгубніші наслідками, в основному економічні. Від багатьох своїх друзів я чув одну й ту саму історію, яку вони передавали зі слів якоїсь «дуже добре знайомої» їм людини: «Моя мама сказала, що знайома її куми їздила на Майдан і там пила чай, який у наметах розливали, а потім повернулася до Криму, і їй різко гірше стало по здоров'ю. Ось і прийшла Тамара в поліклініку на обстеження, а там після всіх аналізів з'ясувалося, що вона вживала наркотики. Розумієш? Там, на Майдані, всі наркомани!!!» Не потрібно мати розуму аж понад голову, щоб засумніватися у правдивості цих історій, особливо, коли трактування одного і того ж знову і знову повторюється в різних інтерпретаціях, тут, хочеш не хочеш, а закладається зерно сумніву.

У лютому все кардинально змінилося. Мені було цікаво побачити, що ж із себе являє Майдан, епіцентр української революції, що спалахнула. Хотілося дізнатись, який він по-справжньому має вигляд зісередини, чи такий жахливий, як це доносило російське телебачення?

НЕМОЖЛИВО ЗАЛИШАТИСЬ ОСТОРОНЬ

Того дня було досить тепло, але сніг іще лежав на вулицях великими замерзлими брилами. Якраз після дощу, рано-вранці, я опинився в самому епіцентрі вируючої революції Честі та Гідності. Хоча була всього сьома ранку, Хрещатик не стояв порожнем. Хтось рубав дрова для печей, хтось готував сніданок, а хтось зміцнював барикади і розносив продовольство від будівлі міської мерії, де було влаштовано штаб, до розставлених повсюдно наметів. Дівчата роздавали чай, підбадьорюючи сонних дозорців. Усюди можна було зустріти людей різного віку, від мам із візочками і старих, що грають у шахи, до підлітків, які ганяють у футбол. Такої ранньої пори, коли все місто ще спало, революція вже щосили пильнувала. Головне і найбільш шокуєче чекало попереду.

Вулицю Банкову, яка веде до адміністрації президента, а також до Верховної Ради України, було оформлено під нескінченну фотогалерею. На знімках легко можна було розпізнати цю ж вулицю декількома днями раніше, а фотозображення передавали жорстокі події минулих днів. «Беркут», спеціально навчений загін силовиків, стріляв із помпових рушниць по беззбройному натовпу. Люди лежали на засніженому асфальті, а їх безжально били гумовими кийками. Деяких силовиків було сфотографовано з палаючими «коктейлями Молотова» в руках. Не важко здогадатися, хто став жертвою їхньої ненависті. Зовсім поряд із фотогалереєю можна було виявити наслідки жорстокої розправи правоохоронців — заставлені квітами та

лампадкамі місця, де вбили ні в чому не винних громадян, які вийшли на протест обурення, не маючи в руках ніякої зброї.

Бачачи все це, я відчув невідомий мені раніше холод усе-редині, схожий на відчуття, які виникають, коли хтось помер із близьких, і не знаєш, що сказати згорьованим родичам. У ту мить щось загинуло і в мені самому, але прийшло усвідомлення карикатурності всього попереднього життя, оповитого брехнею та обманом, немов павутиною та цвіллю. Через кров, біль і смерть прийшла справжня нищість російської пропаганди, яка не знає кордонів.

Вулицями ходили волонтери і роздавали листівки, де повідомлялося, що через два дні відбудеться мирна хода. Люди хотіли висловити своє обурення, кричуще невдоволення злочинним режимом президента-вбивці. Народ вимагав змін і нового життя, без корупції та колінкування перед Російською Федерацією. Майбутня хода стане фатальною, але про це не було відомо протестуючим героям.

За територією барикад уже не видно було того Майдану, що вирував у центрі столиці. Він там і не був потрібен. Революція Честі та Гідності вже зріла в серцях людей, і вони, у свою чергу, зводили барикади проти укорінених злочинних устоїв і способу мислення. Все це сталося і зі мною.

Наступного дня я повернувся додому в рідний Крим, Сімферополь. Усі засоби масової інформації передавали про криваву розправу президента Януковича над протестувальниками. Майдан палав. Людей били, викрадали і вбивали. Десятки мертвих і сотні поранених. Хлопець, застрелений «Беркутом» у спину. Дівчина-волонтер у закривавленій майці з червоним хрестом і пробитою шиєю. Відбувалася розправа злочинної влади над народом. Саме в ту мить у мене і дозріло головне питання до самого себе: «Хто ж я? Чоловік, вихований на героїчних подвигах літературних героїв, чи боягуз, який відсиджується в теплому будинку на нагрітому дивані, коли вершиться історичний момент і моя країна дійсно мене потребує». Потрібно було зробити визначальний для життя вибір і переступити межу. У такі моменти, як якір, завжди утримує

Зміст

Ідентичність	4
Зерно сумніву	7
Неможливо залишатись осторонь	10
Нас уже чекали	13
Волонтери	16
Весна 2014 року перевернула всі мислимі та немислимі устої.....	20
Прийшли інші закони, закони Російської Федерації, за якими ти тепер ворог, екстреміст, терорист	23
В їхній системі координат за все доводиться платити	27
Мовчїть	31
Винен, без суду і слідства	34
Державний адвокат вимагав гроші за свої послуги	37
Моїм життям розпоряджалися чужі люди в погонах	41
Нескінченна тюремна ніч	43
Лояльне поводження	46
До цього підготуватися неможливо	50
Перший співкамерник	53
Яма самобичування.....	56
Думав утекти від Росії, а вона не відпускає	59
Розмови в камері	62
Переведення до слідчого ізолятора	65
Ласкаво просимо до спецблоку!	68
Небезпечно бути голубом	71
«Торохтушка»	74
Арештантський сюрреалізм	77
Хайсер	80
Лазня	83
Блощиці	86
Етап у невідомість	89
Життєвий цикл російського суспільства	92
Лефортовське вітання	96
Особливості тюрми номер один	99
Приїхали журналісти	103

Поступово приходило розуміння, де я	107
Психологічна ломка	110
Тюремні маніпуляції	113
Незнання	118
Громадська наглядова комісія	122
Четвер	125
Порятунок від поганих думок	128
Передача	132
Прогулянка	135
Спорт	138
Уроки виживання	141
Ізоляція	145
Підсадна качка	148
Машенька	151
БОРН	155
Довгоочікувана жертва	159
Не віриться	162
Кості долі	166
Офтальмолог	171
Розп'яті душі	175
Шлях до волі	181
Дежавю	184
Судова прелюдія	188
Стати вільним	191
Тюремна сповідь	195
Робін Гуд	199
Одинадцять павуків у бляшанці	202
Воронеж	206
Ярославль	209
Бутово	213
Зоно, привіт!	217
Карантин	220
Тундра	224
Дорога, визначена наперед	229
Побоювання	233
Барак із суворими умовами тримання	236
Тюремні правила	239
Карти	242
Зомбіленд	245

Грузинський друг	248
Українцям молитися заборонено	251
Натиснули	254
Прогулянка	258
Зупинився — і тебе з'їли	261
Тюремний футбол	264
Три дні між життям і смертю	267
«Штовхнули баланду»	270
Свята	273
Побачення	276
Сучасна медицина	279
Санаторій — здоров'я	282
Підстава	285
Починалася нова гра	288
Впасти зі сходів	292
Подушка	295
Самі зірки не встигли заснути	299
Далеке плавання	302
«Кинути якір»	305
Котячий корм	310
Приреченість	314
Ми всі єдині	317
Зміна	320
Найгірший із варіантів	323
Смуга перешкод	326
Наслідки	329
Пропозиція	332
Умовляння	335
Рішення	338
Воля	341